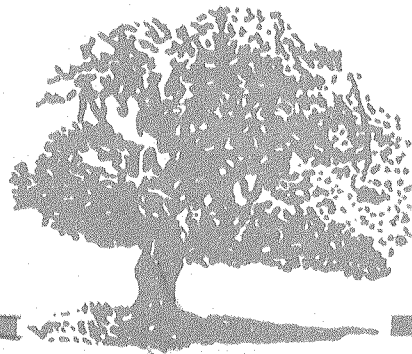

עלו שבות

לתלמידי הישיבה בנה"ל

- * בשוב העלוך - יוסי אליאב, משה רבינוביץ 1/
- * טלטול דברים חיוניים ללא עירוב - הרב אבידן 4/
- * מראית עין - ברוך גיגי 44/
- * נשים "אף הן היו באותו הנס" - שלמה רוזנפלד/57
- * "כל דבר שהוא בחזקת טומאה" - ליב מוסקוביץ 67/
- * "בין החומות" - יוסי עופר 78/
- * שימוש בטלפון שדה בצבא / הצעה מעשית 83/
- * שואל ומשיב - הרב ליכטנשטיין 84/

גליון 84
חנוכה תשמ"א
י"ד לשחרור ירושלים

ישיבת הר עציון אלון שבות הרי חברון

"ואלה שמות בני ישראל" - אף על פי
שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן
במיתתן, להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים"
(רש"י)

מנינים הרבה נמנו "בני ישראל הבאים מצרימה - יעקב ובניו".
מנאן בחייהן (בראשית מו ח-כז) ומנאן במוותם (שמות א). אף בחייהן
נמנו מנינים הרבה: מנאן בשמותם, חזר ומנאן לארבע אמותם, חזר
וקָלַל ומנאן כלם כאחד.

אלא שקושי עולה מרובי המנינים: "בני לאה אשר ילדה ליעקב...
כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש". "ובפרטן אי אתה מוצא אלא
ל"ב" (רש"י).

"כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו... כל נפש ששים ושש"
"ובני יוסף אשר ילד לו במצרים נפש שנים". אם כן הרי כלם יחד
ששים ותשע נפשות. ואעפ"כ "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה
שבעים!"

* * *

שני ישובים עיקריים לבעיה:

אבן-עזרא ורשב"ם נוקטים "כל יעקב נכנס בחשבון - כל נפש יש לו!" ולכן נכלל ב"חשבון שלושים ושלוש של לאה", ונכלל ב"כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה", אך אינו נכלל ב"כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאלי ירכו".

חז"ל פתרו בדרך אחרת: "זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר"¹. לשון "בין החומות" מדויק הוא! כביכול, אין אותן החומות אלא שני פסוקי המנין:

"כל הנפש הבאה (לשון הווה) ליעקב... כל נפש ששים ושש"
"כלהנפש לבית יעקב הנאה (לשון עבר) מצרימה שבעים"

כל זמן הליכתם הריהם ששים ושש, ומשנכנסו למצרים מצאו עצמן לפתע שבעים "שנמצאו שם יוסף ושני בניו, ונתוספה להם יוכבד בין החומות" (רש"י)²

בין כך ובין כך אתה עומד ותמה: מה ראתה תורה לַכְבוֹת במנינים שונים של יורדי מצרים? מדוע נמנו בפרטן בלי יעקב ובכללן יחד עמו? מדוע נמנו בשעת הליכתם ושוב משבאו מצרימה?³

* * *

בניו ובני בניו של יעקב נמנו בפרשה בדרך מיוחדת - לפי ארבע אמותם. תחלה נמנו "בני לאה אשר ילדה ליעקב" ואחריהם "בני זלפה אשר נתן לבן ללאה בתו". "בני רחל אשת יעקב" ואחר "בני בלהה אשר נתן לבן לרחל בתו": גבירה ושפחה, גבירה ושפחה.

ולא בכדי נמנו בני ישראל בסדר זה, שהרי בני הגבירה הם לעולם פי שנים מבני שפחה!

בני לאה (בפרטן) הם שלשים ושתיים נפש ובני זלפה "שש עשרה נפש".

בני רחל "כל נפש ארבעה עשר" ובני בלהה "כל נפש שבעה"⁴

והרי בכך יש תיקון למעמדה הנחות של רחל בדור הראשון, דור השבטים. "דינה - שדנה לאה דין בעצמה: אם זה זכר לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות! והתפללה עליו ונהפך לנקבה" (רש"י ל כא).

רק ברגע האחרון, בזכות תפילתה של לאה, זכתה רחל שלא תהא נחותה מן השפחות אלא שוה להן. עתה, בדור בני הבנים, תוקן מעמדה: כאחותה כן היא, בניה כפולים משל שפחה!

* * *

מעמדה של רחל תוקן, ומכחה של לאה לא נגרע.

בדור הבנים זכתה לאה לילד מחצית משבטי יה:
"דין הוא מן קדם ה', דיהון מני פלגות שבטיא" (תרגום ירושלמי
בראשית ל כא)

ואף בדור בני בנים זכתה לכך!

"בני לאה... כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש"

"כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה... ששים ושש"

אמור מעתה: לא נזקק הכתוב למנות ל"ב בפרט ול"ג בכלל,
ס"ו בנסיעתו וע' בבואו, אלא ללמדך שנתיפה כחה של רחל, ומכחה
של לאה אחותה לא חסר כלום!

* * *

ה ע ר ו ת :

1. המדרש מציין כמקור את הפסוק "יוכבד... אשר ילדה אותה ללוי
במצרים" (במדבר כו נט) "לידתה במצרים ואין הורתה במצרים".

גם ע"פ הפשט נראה שהפסוק מתייחס למנין יורדי מצרים, הפסוק בא לפרש מדוע לא נמנתה שם יוכבד בכלל בני בניו של יעקב, ומפרש שיוכבד נולדה כבר במצרים. חז"ל סוברים שאע"פ שלא נמנתה ב שם נמנתה שם במספר.

2. במדרש מצויים גם פתרונות נוספים: וי"א הקב"ה השלים עמהם את המנין, וי"א חושים בן דן השלים עמהן את המנין (ב"ר על אתר; נראה שדרשו מלשון "ובני דן חושים" ששני בנים הם). אך פירושים אלו אינם מישבים את כל הפסוקים.

3. דרכם של א"ע ורשב"ם נראית קרובה יותר לפשוטו של מקרא, אך גם לפיה דחוק לומר שיעקב כלול בפסוק "כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש, במנין בני לאה.

יש גם לשאל מדוע נמנה יעקב בתוך בני לאה ולא בבני רחל "אשת יעקב - שהיתה עיקרו של בית".

4. יש לשים לב שחלק מן המספרים נכתב בלשון נקבה - מנין הנפשות, וחלק בלשון זכר - מנין האנשים. שמא יש להציע כלל זה: בכל מקום בו המנויים כלם זכרים נקט הכתוב בלשון זכר, וכאשר יש בכללן אף נקבות נמנו הנפשות וננקט לשון נקבה.